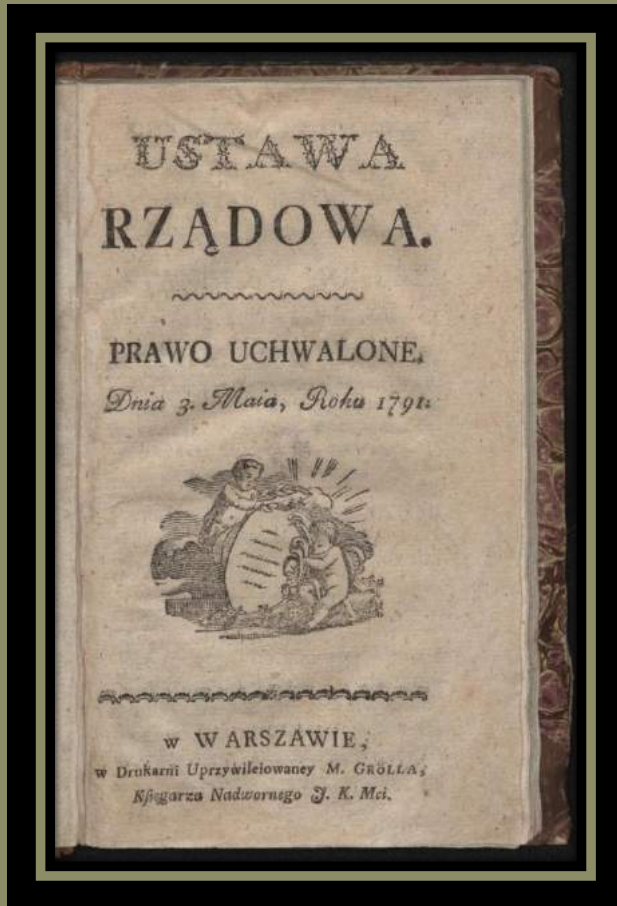

KONSTYTUCJA 3
MAJA

Wiktoria Grabowska 2TAP

Konstytucja 3 maja 1791

Uchwalona 3 maja 1791 roku na Sejmie Czteroletnim ustawa regulująca ustrój prawny Rzeczypospolitej Obojga Narodów była pierwszą w Europie i drugą na świecie nowoczesną konstytucją.

Uchwalenie Konstytucji 3 Maja

W 1789 roku, kiedy Sejm rozpoczął obrady, później znany jako Wielki, panowało powszechne przekonanie, że system wymaga reformy. W ten sposób we wrześniu powstała Deklaracja Poprawy Form Rządu.

Po trzech miesiącach, w grudniu, przedstawiła Zasady doskonalenia formy rządu, wskazując kierunek zmian, wyraźnie republikański. Sejm zatwierdził dokument, podjęto więc dalsze prace. Latem następnego roku deputacja przedstawiła pod dyskusję Izby Projekt do formy rządu. Działać trzeba było szybko, bo zbliżał się koniec kadencji, ustalony na styczeń 1791 roku. Tymczasem debata w Izbie Reprezentantów przeciągała się, nie wykraczając poza rozdział I dotyczący praw kardynalnych.

Jesienią postanowiono wybrać nowy zestaw delegatów i utrzymać węzeł sojuszniczy przez kolejne dwa lata. Nie oznacza to jednak przyspieszenia prac reformatorskich, dyskusja potrwa jeszcze wiele lat. W tej sytuacji poza sejmem i w swoistej konspiracji prace reformatorskie prowadził król Stanisław August wraz ze Stanisławem Małachowskim, Ignacym Potockim, Hugo Kołłątajem oraz lektorem i sekretarzem królewskim Scypionem Piattolim. To oni szybko przygotowali projekt, tekst Ustawy Zasadniczej gotowy do marca 1791 r. Nie chcieli go przedłożyć w normalnym trybie parlamentarnym, był zbyt kontrowersyjny: strach przed dyskusją. W ten sposób doszło do tego, co niektórzy historycy nazywają zamachem stanu, chociaż nie ma dowodów na to, że istniał spójny plan „przewrotu”. Rzeczywiście trzeba powiedzieć, że prace nad ustawą toczą się poza Sejmem i są prowadzone bez zgody Izby, a król i jego współpracownicy przygotowują się do obejścia formalności. głosowanie nad projektem ustawy zbiorczej.

Konstytucja 3 Maja

Sejm Czteroletni po burzliwej debacie 3 maja 1791 r. przyjął przez aklamację ustawę rządową, która przeszła do historii jako Konstytucja 3 Maja. Była drugą na świecie i pierwszą w Europie ustawą regulującą organizację władz, prawa i obowiązki obywateli. Jej celem było ratowanie Rzeczypospolitej po I rozbiorze, przeprowadzonym przez Prusy, Austrię i Rosję w 1772 r.

GŁÓWNI TWÓRCY KONSTYTUCJI

Stanisław
August
Poniatowski
Król Polski

Ignacy
Potocki
Przywódcą
opozycji

Hugo
Kołłątaj
Zredagował
tekst Konstytucji

Moment uchwalenia przez Sejm ważnych ustaw z perspektywy reformatorskiej był postrzegany jako polityczna szansa: ustawa o sejmikach z marca 1791 r. i ustawa o miastach w kwietniu. W czasie przerwy wielkanocnej i agitując przed posiedzeniem Izby na rzecz reformy, projekt został poddany dyskusji. Taka procedura naruszyła sejmowe przepisy i praktyki pracy. Zasady te wymagają, aby każdy projekt sporządzony przez Marszałków Senatu i Izby Reprezentantów został wydrukowany i rozesłany do delegatów co najmniej na trzy dni przed posiedzeniem. Ma to na celu usprawnienie pracy Sejmu, ułatwienie przygotowania debat delegatów i zapobieżenie nieoczekiwanym akcjom politycznym.

Niepewność i determinację króla i jego współpracowników można wytłumaczyć nagłym przyspieszeniem wszelkich działań i przesunięciem spotkania z 5 na 3 maja. Od rana wokół Zamku Królewskiego zgromadziła się duża liczba mieszczan. Zamek był również oblegany przez wojska dowodzone przez ks. Józefa Poniatowskiego. Wieści o niezwykłych wydarzeniach w Sejmie załąły otwarte dla publiczności galerie. Napięcie w Izbie było stopniowe, a niektóre czynniki można było przewidzieć. Dyskusje rozpoczęły się od odczytania wiadomości od zagranicznych posłów, wybranych do informowania o zagrożeniach dla kraju, stwierdzających, że utworzenie „dobrego rządu” może uratować kraj przed podziałami. Do przedstawienia środków zaradczych wezwano króla, ten zaś odwołał się do przygotowanego projektu. Przeciwnicy od razu podjęli temat łamania zasad i wspomnieli o pacta, którą król zaprzysiągł podczas elekcji. Najbardziej widowiskowe i teatralne przemówienia wygłasza poseł kaliski Jan Suchorzewski. Jednak po godzinach kłótni, wiece zostały wezwane do głosowania wiwatami. Następnie król złożył przysięgę konstytucji; Chwilę później w kościele św. Jana polityczni przeciwnicy zmiany i legaliści, którzy zaprzeczali uchwaleniu Konstytucji, pozostali w Izbie. Z prawa do protestu skorzystało 26 kongresmenów i jeden senator, wpisując się do ksiąg grodu warszawskiego.

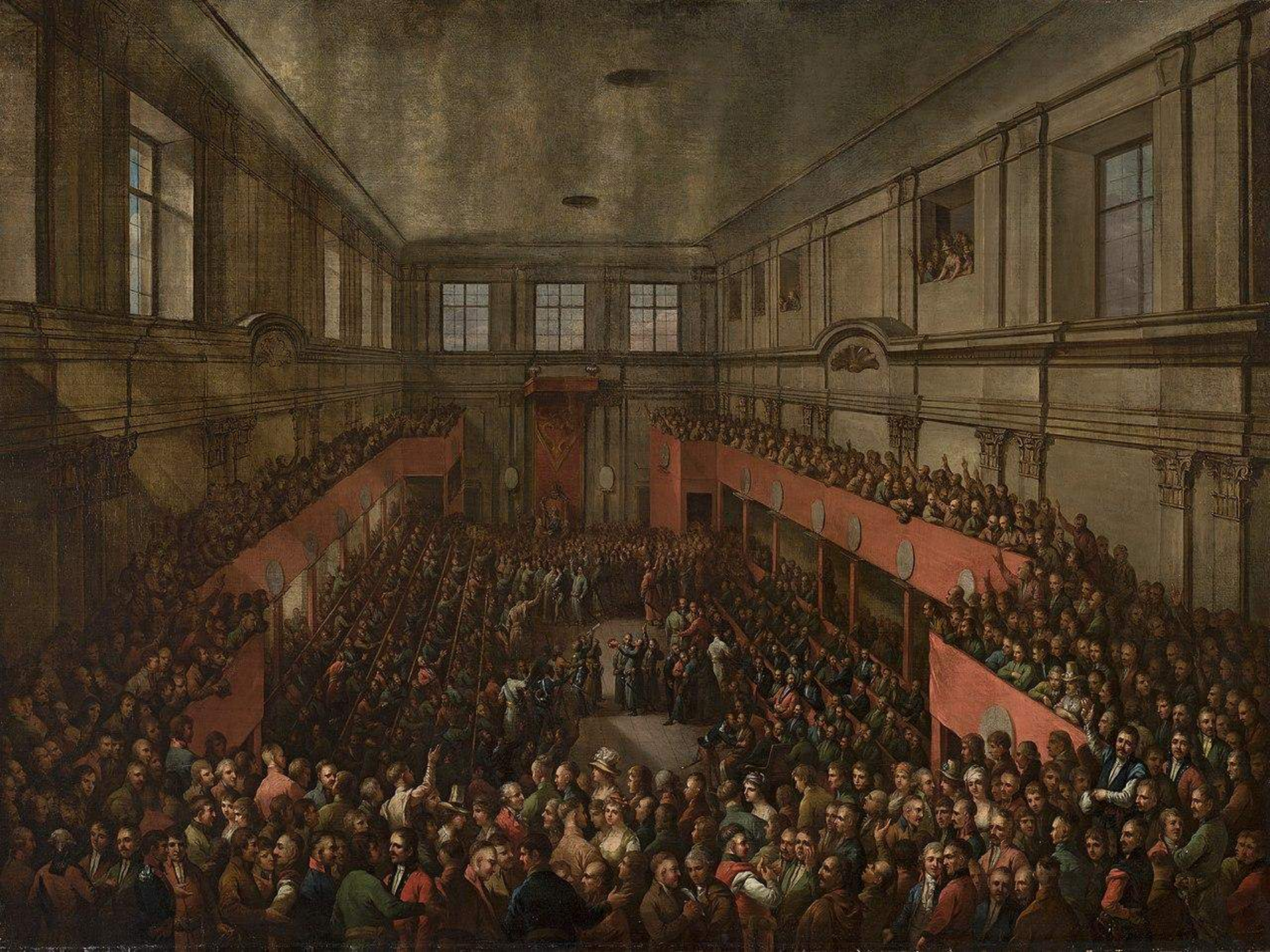
5 maja na posiedzeniu Sejmu nowa ustawa została ostatecznie zalegalizowana: została podpisana przez Komisję Konstytucyjną i jej przewodniczącego. W ten sposób został spełniony oficjalny wymóg jego ważności. Jednocześnie została przyjęta Deklaracja Stanów, uchylająca wszystkie dotychczasowe przepisy sprzeczne z nową ustawą, wprowadzająca środki karne i procesowe wobec tych, którzy naruszyli Konstytucję, a także zawierała przysięgę wierności Prawu. Tego samego 5 maja marszałek Małachowski wyleciał z Konstytucją na miasto Warszawa. Więc stało się prawem obowiązującym.

Jan Matejko, Konstytucja 3 Maja 1791 roku

Płótno przedstawia pochód posłów z Zamku Królewskiego do kolegiaty św. Jana w celu ponownego zaprzysiężenia tekstu konstytucji

uchwalonej 3 maja 1791 przez Sejm Czteroletni (1788–1792)

Postanowienia Konstytucji

Konstytucja wprowadzała:

- trójpodział władzy na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą,
- ograniczała immunitety prawne oraz przywileje szlachty zagrodowej, co miało na celu zapobieżenie możliwości przekupstwa biednego szlachcica przez agentów obcego państwa.

Konstytucja:

potwierdzała przywileje mieszczańskie nadane w akcie prawnym z 18 kwietnia 1791 roku. Według tego aktu, mieszczenie mieli prawo do bezpieczeństwa osobistego, posiadania majątków ziemskich, prawo zajmowania stanowisk oficerskich i stanowisk w administracji publicznej a także prawo nabywania szlachectwa, dawała miastom prawo do wysłania na Sejm 24 plenipotentów jako swoich przedstawicieli, którzy mieli głos w sprawach dotyczących miast obejmowała pospólstwo opieką prawa i administracji rządowej,

Konstytucja znosiła:

narzędzia władzy szlacheckiej jak liberum veto, konfederacje, sejm skonfederowany, wolną elekcję, która w wieku XVIII w ogóle się nie sprawdziła, jej miejsce zastępuje władza dziedziczna, którą po śmierci Stanisława Augusta Poniatowskiego miał przejąć władca z dynastii Wettynów.

W dniu ustanowienia Konstytucji 3 maja przestała istnieć Rzeczpospolita Obojga Narodów, a w jej miejsce została powołana Rzeczpospolita Polska.

**Kopia Konstytucji 3 maja eksponowana
w Sali Senatorskiej Zamku Królewskiego w
Warszawie**

Odebranie prawa wyborczego gołocie

W ustawie o sejmikach odsunięto od praw politycznych szlachtę najuboższą: nieposiadającą posesji dziedzicznej i niepłacącą podatku określonej wysokości. Odsunięcie tak zwanej gołoty od udziału w sejmikach miało na celu eliminację z życia politycznego grupy najbardziej podatnej na wpływy: niewykształconej i przekupnej, łatwej do zdobycia klienteli magnackich koterii. Był to też pierwszy krok do przebudowy struktury "narodu politycznego". Obok kryterium urodzenia pojawił się też cenzus majątkowy. Tak więc ograniczanie praw wyborczych miało przysłużyć się likwidacji jednej z największych patologii życia politycznego szlacheckiej Rzeczypospolitej i służyć zmianie w kierunku poprawy jakości życia politycznego. Nie bez znaczenia było to, że z postulatami ograniczenia praw szlachty gołoty wcześniej występowały same sejmiki.

Medal wybity w 1791 z okazji uchwalenia Konstytucji 3 maja

Konstytucja 3 maja- obowiązywała tylko rok

Konstytucja 3 maja nakreśliła zarysy reformy i według jej autorów była początkiem zmian. Kołtataj przewidział uchwalenie dwóch innych konstytucji: moralnej i ekonomicznej. W ciągu roku do maja 1792 r. Sejm, formułując i doprecyzowując przepisy prawa, przyjął dziesiątki ustaw szczegółowych. Wprowadzono reformę autonomii miast cesarskich. Konstytucja została pozytywnie oceniona przez większość sejmików relacyjnych. Niewątpliwie pomogła w tym pomysłowa kampania propagandowa obozu królewskiego, która zmobilizowała opinie wokół Ustawy o rządzie i reformy państwa.

Początkowo wśród sprzeciwiających się zmianom systemowym panowała konsternacja i rozproszenie. Wielu z tych, którzy nie zgadzali się z reformą, nie podjęło żadnych działań, uważając, że nie mogą się jej sprzeciwić ze względu na dobro państwa. Jednak po kilku miesiącach przeciwnicy stali się bardziej aktywni i powstało wiele druków i broszur kwestionujących reformę. Jednak koalicja utworzona w Jassach nie była początkowo dużym i ważnym ruchem. Interwencja Rosji określiła jej znaczenie i siłę. Bo w Rosji reformy Rzeczypospolitej i zmianę ustroju postrzegano jako zagrożenie: dlatego zdecydowano się na korzyść Konfederacji. Z punktu widzenia sytuacji międzynarodowej Konstytucja została przyjęta zbyt późno. Skończyła się korzystna sytuacja polityczna dla Polski. Berlin, który wcześniej wspierał swoje umocnienie w perspektywie wspólnej wojny z Rosją, do 1792 r. stracił nią zainteresowanie. Strona polska nie podjęła również odpowiednich działań dyplomatycznych przed sądami saskim i austriackim. Paradoksalnie więc to reformy spowodowały klęskę Rzeczypospolitej, skłaniając Rosję do interwencji zbrojnej.

Targowica triumfalnie niszczy całą spuściznę Wielkiego Sejmu. Przyjęta jest zasada powrotu do systemu, ich założenie powstało po pierwszym rozbiore: w latach 1775/1776. Nie da się jednak cofnąć wszystkich reform: prawo zagospodarowania przestrzennego, większość prawa miejskiego, pozostaje w mocy. Powstanie Kościuszki nie odniosło się bezpośrednio do Konstytucji Majowej, ale w kwestiach społecznych jego ustawodawstwo poszło znacznie dalej. Klęska insurekcji oznaczała de facto i de iure kres polskiej państwowości. Stanowiło to definitywny koniec zamierzeń i działań ku reformie I Rzeczypospolitej.

Święto Konstytucji 3 maja obchodzono do ostatniego rozbioru. Świętowanie 3 Maja było zakazane we wszystkich zaborach, dopiero po I wojnie światowej kiedy Polska odzyskała niepodległość święto Konstytucji 3 maja zostało wznowione. Podczas II wojny światowej w czasie okupacji niemieckiej i radzieckiej święto zostało zdelegalizowane. Dopiero w 1981 roku władza ludowa zezwoliła na obchody 3-majowe. Od 1989 roku Święto Konstytucji 3 maja – znów jest świętem narodowym a od 2007 roku obchodzone jest również na Litwie.

**Kamień upamiętniający uchwalenie Konstytucji
3 maja w 1791 r., i ustanowienie Święta Narodowego
3 Maja osłonięty staraniem Kręgu Pamięci
Narodowej w 1994 r., w Parku
Traugutta w Warszawie**

Przypadkowy gest, który przeszedł do historii

Projekt Konstytucji przyjęto większością głosów w Sali Senatorskiej. Jednak nie odczytano jej, głównie przez przypadek: gdy poseł inflancki Michał Zabiełto wezwał do przyjęcia konstytucji, a króla do jej zaprzysiężenia, Stanisław August Poniatowski podniósł rękę na znak, że chce jeszcze zabrać głos. Jednak dla zwolenników była to gotowość króla do złożenia przysięgi, co przyjęli z ogromnym entuzjazmem i wezwano do przyjęcia dokumentu przez aklamację, co też się stało. Król złożył więc przysięgę na ręce biskupa krakowskiego Feliksa Pawła Turskiego i wezwał zebranych do przemarszu do kolegiaty św. Jana na mszę dziękczynną.

CIEKAWOSTKI:

- Większość sygnatariuszy Konstytucji 3 maja była wolnomularzami. Do łóz wolnomularskich należeli między innymi: król Stanisław August Poniatowski, Ignacy Potocki, Kazimierz Nestor Sapieha i Prymas Michał Poniatowski.
- W pierwszą rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 maja król Stanisław August Poniatowski na terenie dzisiejszego Ogrodu Botanicznego UW nieopodal Łazienek wmurował kamień węgielny pod budowę świątyni Opatrzności Bożej – jako daru dziękczynnego. Kiedy jednak uroczystość się rozpoczęła, pogoda gwałtownie się pogorszyła i zaczął wiać bardzo porywisty wiatr. Uznano to za złą wróżbę i najwyraźniej słusznie, bo mniej więcej w tym czasie zaczęła się już zawiązywać konfederacja targowicka. Konstytucja została obalona po 14 miesiącach od jej uchwalenia.
- Oryginał Konstytucja 3 maja przechowywano w zbiorach Archiwum Publicznego Potockich w Wilanowie. W latach 70. XIX wieku archiwum trafiło do Krzeszowic pod Krakowem, a po 1945 roku powróciło do Warszawy i znajduje się w Archiwum Głównym Akt Dawnych. Znajdują się tam trzy oryginalne rękopisy dokumentu. Należy pamiętać, że oryginalne rękopisy Konstytucji nie są zebrane w osobnej księdze, lecz stanowią część dokumentów z epoki, takich jak księga Metryki Litewskiej, księga Archiwum Publicznego Potockich i księga Archiwum Sejmu Czteroletniego.

**Pomnik ku czci uchwalenia
konstytucji**

Wgląd do Konstytucji 3 maja z 1791r.:

• <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/kpol/1791.html>

Filmy pozwalające lepiej zrozumieć temat „Konstytucja 3 maja 1791r.”:

• https://www.youtube.com/watch?v=GTy_ixlI3Qw

[Qw](https://www.youtube.com/watch?v=GTy_ixlI3Qw)

• <https://www.youtube.com/watch?v=wCsmTBkxy5l>

Wykorzystano materiały ze stron:

- gov.pl
- wikipedia.pl
- muzhp.pl

Dziękuję za uwagę !